

Ενημερωτικό άρθρο

Ανθρώπινα δικαιώματα και κλιματική αλλαγή

03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2023

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

HUMAN RIGHTS AND THE ENVIRONMENT
IN THE EU // TOWARDS AN INCLUSIVE DEBATE

4

Δικαιώματα του ανθρώπου και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο.

Ανθρώπινα δικαιώματα και κλιματική αλλαγή – Ενημερωτικό άρθρο 4

Η τέταρτη θεματική του ερευνητικού έργου «Δικαιώματα του ανθρώπου και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» εστίασε στην κλιματική αλλαγή. Σκοπός του σεμιναρίου «Ανθρώπινα δικαιώματα και κλιματική αλλαγή» ήταν να αποτελέσει μια προσπάθεια σύνδεσης της κλιματικής αλλαγής με τα δικαιώματα του ανθρώπου προκειμένου να προσφέρει μία πρόσθετη εστίαση στη σχέση μεταξύ της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της εκπλήρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εικόνα 1: Η αφίσα του σεμιναρίου

Ο Chris Spence (Oxford Climate Policy, ECBI, IISD), πραγματοποίησε και παρουσίασε δύο συνεντεύξεις με ακαδημαϊκούς εξειδικευμένους στην κλιματική αλλαγή, εστιάζοντας, μεταξύ άλλων, στο πώς η κλιματική αλλαγή υπονομεύει προσπάθειες δεκαετιών για την προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Αρχικά, επισήμανε τις εξελίξεις μετά την έγκριση του Ψηφίσματος 48/13 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο αναγνωρίζει το δικαίωμα σε ένα καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον ως ανθρώπινο δικαίωμα και αναφέρθηκε σε νομικές, πολιτικές και άλλες πτυχές αυτού του ταχέως εξελισσόμενου ερευνητικού τομέα όπου συναντώνται η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυτή του περιβάλλοντος.

Η Annalisa Savaresi (αναπληρώτρια καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου του Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο της Ανατολικής Φινλανδίας) μίλησε για τα ανθρώπινα

Το Ενημερωτικό Άρθρο έγραψε ο Αστέριος Τσιουμάνης (Ph.D.), ο οποίος είναι και ο υπεύθυνος της έκδοσης. Σχεδίαση, διορθώσεις έκανε ο Βαγγέλης Περράκης (MPhil). Το Ενημερωτικό Άρθρο δημοσιεύεται από το Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών και Κοινωνικών Μελετών (TIESS), στα πλαίσια του προγράμματος «Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» το οποίο χρηματοδοτείται από το Jean Monnet, Erasmus+. Το περιεχόμενο του ενημερωτικού άρθρου είναι αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα. Αποσπάσματα από το Ενημερωτικό Άρθρο μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μη εμπορικές δημοσιεύσεις με κατάλληλη ακαδημαϊκή αναφορά. Για πληροφορίες σχετικά με το Ενημερωτικό Άρθρο, συμπεριλαμβανομένων αιτημάτων παροχής υπηρεσιών καταγραφής και παρουσίασης δημόσιων εκδηλώσεων, επικοινωνήστε με το TIESS: <info@dipke.org>. Η φωτογραφία στο εξώφυλλο είναι από τον πίνακα του Vincent Van Gohg, Ο κόκκινος αμπελώνας, 1888.

δικαιώματα ως νομικό πλαίσιο που στοχεύει στην προστασία βασικών πτυχών της καθημερινής ζωής, το οποίο με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκε με έναν περίπλοκο, διαστρωματωμένο τρόπο. Επέστησε την προσοχή στα δικαιώματα «νέας γενιάς», συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε ένα υγιές περιβάλλον, που συνδέονται άμεσα με την κλιματική αλλαγή.

Σημείωσε ότι η συζήτηση για τις διασυνδέσεις μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεσμοθετήθηκε το 2009, όταν το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) ενέκρινε μια σειρά ψηφισμάτων σχετικών με την κλιματική αλλαγή με αποτέλεσμα τα ανθρώπινα δικαιώματα να βρουν τη θέση τους στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων υπό τη Σύμβαση-Πλαίσιο του Ο.Η.Ε για την Κλιματική Αλλαγή. Τόνισε ότι η κλιματική αλλαγή πρόκειται να επηρεάσει όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και υπογράμμισε την ανάγκη να λαμβάνεται υπόψη το πλαίσιο προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων κατά τον σχεδιασμό μέτρων για την αντιμετώπισή της, χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τα δικαιώματα των ιθαγενών πληθυσμών. Υπογράμμισε την εξέλιξη της εντολής και τις αρμοδιότητες του Ειδικού Εισηγητή για την προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής, όπως καθορίστηκε από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ στην 48η σύνοδό του τον Οκτώβριο του 2021, με τον Ian Fry να είναι ο πρώτος που ανέλαβε αυτόν τον ρόλο.

Η Savaresi τόνισε ότι η Συμφωνία του Παρισιού ήταν η πρώτη συμφωνία για την κλιματική αλλαγή που αναγνωρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, σημειώνοντας όμως ότι το κάνει «με μισή καρδιά». Προσέφερε πληροφορίες σχετικά με την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων της Συμφωνίας του Παρισιού, συμπεριλαμβανομένου του προοιμίου της Συμφωνίας που περιέχει την αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Savaresi μίλησε για τις πρωτοβουλίες σε περιφερειακό επίπεδο, εστιάζοντας στην Ευρώπη. Αναφέρθηκε σε συζητήσεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τους κλιματικούς πρόσφυγες και σε όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα πάνω στην έννοια της κλιματικής δικαιοσύνης. Τόνισε ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) έχει πολυάριθμες υποθέσεις για την κλιματική αλλαγή που έχουν υποβληθεί από διάφορους ενάγοντες με τον γενικό ισχυρισμό ότι τα κράτη δεν κάνουν αρκετά για να αντιμετωπίσουν την κλιματική αλλαγή, παραβιάζοντας έτσι τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Σημείωσε ότι ενώ το τελικό αποτέλεσμα των δικαστικών υποθέσεων είναι αβέβαιο, υπάρχουν προσδοκίες ότι το ΕΔΑΔ θα υιοθετήσει μια προοδευτική στάση. Περιέγραψε την προσέγγιση του Δικαστηρίου ως «επιφυλακτική και όχι ριζοσπαστική», τονίζοντας ότι επηρεάζει την ανάπτυξη σχετικής εθνικής

νομολογίας στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, φέρνοντας θετικές αλλαγές. Υπογράμμισε ενθαρρυντικές αποφάσεις δικαστηρίων στην Ολλανδία, τη Γερμανία και το Βέλγιο, τονίζοντας ότι παρόμοιες εξελίξεις ενδέχεται να επηρεάσουν μελλοντικές αποφάσεις του ΕΔΑΔ.

Εικόνα 2. Η Annalisa Savaresi με τον Chris Spence κατά τη διάρκεια της συνέντευξης όπως προβλήθηκε στα πλαίσια του σεμιναρίου.

Η Savaresi μίλησε για τα σημεία διασύνδεσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του περιβαλλοντικού δικαίου στο ερευνητικό της έργο, καθώς και για τη συνεργασία της με τη Διεθνή Ένωση για την Προστασία της Φύσης (IUCN) προς μια προσέγγιση για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος βασισμένη στο πλαίσιο των δικαιωμάτων. Αναφέρθηκε σε σχετικές πρωτοβουλίες σε παγκόσμιο επίπεδο και υπογράμμισε ότι η έρευνα σχετικά με τη διασύνδεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής, είναι δημιουργική και εξελισσόμενη, οδηγώντας σε περαιτέρω σκέψεις σχετικά με τις εξωτερικές επιπτώσεις των δράσεων για το κλίμα. Εξέφρασε την ανησυχία ότι η εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου και των πολιτικών για το κλίμα είναι συχνά απαιτητική και δύσκολη, αλλά τόνισε ότι τυχόν παράβλεψη πτυχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν αποτελεί επιλογή, καθώς τα στοιχεία δείχνουν ότι κάτι τέτοιο είναι επιζήμιο για τους συνολικούς στόχους περί βιώσιμης ανάπτυξης.

Σχετικά με τις μελλοντικές εξελίξεις, αναφέρθηκε στις συζητήσεις υπό τη Σύμβαση Πλαίσιο του Ο.Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή για τις «απώλειες και ζημιές» που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, και στους κλιματικούς πρόσφυγες. Σημείωσε την ανάγκη επιβολής των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη και τις σχετικές δικαστικές αποφάσεις, τονίζοντας ότι «αυτή είναι μόνο η αρχή της ιστορίας όπου η επίκληση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα γίνεται όλο και περισσότερο» όσον αφορά αυτούς που πλήττονται περισσότερο από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής κι έχουν ανάγκη υποστήριξης. Εξέφρασε τη λύπη της για την υπεραπλούστευση των κοινωνικών επιπτώσεων των μέτρων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, αναφερόμενη στα αιολικά πάρκα, στο REDD+ (μείωση των εκπομπών από την αποψίλωση και την υποβάθμιση των δασών, με το «συν» να αναφέρεται στο ρόλο της διατήρησης, της αειφόρου διαχείρισης των δασών και της ενίσχυσης των δασικών

αποθεμάτων άνθρακα στις αναπτυσσόμενες χώρες) και σε άλλες πρωτοβουλίες. Τόνισε ότι η ενεργειακή μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πρέπει να γίνει με δίκαιο τρόπο — «να μην αφήσουμε κανέναν πίσω». Κατέληξε, υπογραμμίζοντας τον ενθουσιασμό και τη σημασία της ενασχόλησης της κοινωνίας των πολιτών για το θέμα, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει.

Ο Saleem Huq (Διευθυντής του Διεθνούς Κέντρου για την Κλιματική Αλλαγή και την Ανάπτυξη, ICCED) συζήτησε πώς η κλιματική αλλαγή επηρεάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Τόνισε ότι αυτές οι συνδέσεις δεν είχαν αναγνωριστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ υπογράμμισε την πρόσφατη συνειδητοποίηση ότι η κλιματική αλλαγή προκαλείται από πλούσιους καταναλωτές σε πλούσιες χώρες και επηρεάζει τους φτωχούς ανθρώπους σε ευάλωτες χώρες. Σημείωση ότι αυτό δημιουργεί ηθικά ζητήματα αδικίας, που επισημαίνονται από πολυάριθμους θεσμούς, συμπεριλαμβανομένων θρησκευτικών οργανώσεων. Τόνισε ότι, ανεξαρτήτως θρησκευτικών πεποιθήσεων, η αντίθεση σε αυτήν την άδικη κατάσταση -που συνιστά παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πιο ευάλωτων- αποτελεί ηθική επιταγή.

Σχετικά με την απαραίτητη αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, υπογράμμισε τη διάκριση μεταξύ του παγκόσμιου Βορρά που τη δημιουργεί και του παγκόσμιου Νότου που υφίσταται το μεγαλύτερο μέρος των συνεπειών της. Σημείωσε ότι αυτή η διχοτόμηση είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός, αποδεκτό από τις χώρες που αποτελούν τον παγκόσμιο Βορρά οι οποίες αναγνωρίζουν τις υποχρεώσεις τους. Στη συνέχεια εστίασε στις εσωτερικές κοινωνικές διαφορές τόσο στις φτωχές όσο και στις πλούσιες χώρες, τονίζοντας ότι οι κλιματικές επιπτώσεις επηρεάζουν δυσανάλογα τα φτωχότερα και πιο ευάλωτα μέρη του πληθυσμού. Τόνισε ότι το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπιστεί τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Ο Huq μίλησε για το επιστημονικό του έργο, συμπεριλαμβανομένου της συμβολής του στη συγγραφή της Τρίτης, Τέταρτης και Πέμπτης Παγκόσμιας Έκθεσης Αξιολόγησης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), εστιάζοντας, μεταξύ άλλων, στην προσαρμογή των φτωχών χωρών στην κλιματική αλλαγή. Μίλησε επίσης για τη συμμετοχή και συμβολή του στη χάραξη πολιτικής κατά τις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της Σύμβασης Πλαισίου του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή, σημειώνοντας ότι έχει παρευρεθεί και στις 27 συναντήσεις της Συνδιάσκεψης των Μερών (COP).

Συζητώντας τις πολιτικές σε εθνικό επίπεδο, τόνισε ότι το Μπαγκλαντές αναγνωρίζεται ως μια από τις πιο ευάλωτες χώρες στην κλιματική αλλαγή λόγω του μεγάλου πληθυσμού που συσσωρεύεται σε μια μικρή περιοχή, γεωγραφικά ευάλωτη σε κυκλώνες και πλημμύρες, και σχετικά φτωχή με χαμηλή ικανότητα προσαρμογής.

Εικόνα 3. Ο Saleem Huq με τον Chris Spence κατά τη διάρκεια της συνέντευξης όπως προβλήθηκε στα πλαίσια του σεμιναρίου.

Τόνισε ότι «η νέα ιστορία του Μπαγκλαντές είναι ότι αντιμετωπίζουμε την κλιματική αλλαγή πιο σοβαρά από κάθε άλλη χώρα στον κόσμο», με την εξαίρεση των μικρών νησιωτικών κρατών για τα οποία η κλιματική αλλαγή αποτελεί υπαρξιακή απειλή. Σημείωσε ότι δεκαετίες προσπαθειών για την αντιμετώπιση των ευάλωτων σημείων σε εθνικό επίπεδο έχουν οδηγήσει σε πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται στην τοπική προσαρμογή, σε συνεργασία με τις πιο ευάλωτες κοινότητες, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να είναι καλύτερα προετοιμασμένες. Επέστησε την προσοχή στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των προσπαθειών προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή «από πάνω προς τα κάτω» και «από κάτω προς τα πάνω», σημειώνοντας ότι η δεύτερη αποτελεί καλύτερο τρόπο για να αυξηθεί η ανθεκτικότητα στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Σχετικά με το όραμα για το μέλλον, ο Huq τόνισε ότι το 2023 είναι «το πρώτο έτος της νέας εποχής των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής». Σημείωσε τις υψηλές θερμοκρασίες ρεκόρ κατά την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου 2023, τονίζοντας ότι τα πράγματα θα χειροτερέψουν. Σημείωσε ότι «μπορούμε να αποτρέψουμε τις χειρότερες επιπτώσεις μειώνοντας τις εκπομπές μας, αλλά πρέπει επίσης να ασχοληθούμε με την ελαχιστοποίηση και την αντιμετώπιση των απωλειών και των ζημιών». Σημείωσε ότι η 27η Συνδιάσκεψη των Μερών της Σύμβασης Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή (COP27) οδήγησε στην απόφαση για τη δημιουργία ενός νέου ταμείου για τις «απώλειες και ζημιές», εκφράζοντας την ελπίδα ότι κατά τη διάρκεια της COP28 στα τέλη του 2023 θα ληφθούν οι απαραίτητες αποφάσεις ώστε το νέο ταμείο να γίνει λειτουργικό. Τόνισε ότι οι παγκόσμιοι ηγέτες οφείλουν να προσέλθουν στην COP28 με διαφορετική νοοτροπία, δεδομένων των ορατών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και τόνισε την ανάγκη για μια προοπτική με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ολοκλήρωσε επαναλαμβάνοντας και υπογραμμίζοντας την ταξική διάκριση, καθώς οι πλούσιοι είναι υπεύθυνοι για την κρίση της κλιματικής αλλαγής, η

οποία επηρεάζει πρωτίστως τους φτωχούς. Τόνισε ότι οι παγκόσμιοι ηγέτες δεν έχουν κατανοήσει πλήρως τη σοβαρότητα του προβλήματος, υπογραμμίζοντας ότι «το κλίμα θα τους δώσει το μήνυμα» και σκιαγράφησε την ανάγκη να κινητοποιηθούν οι παγκόσμιοι πολίτες, ιδιαίτερα οι νέοι, δίνοντας την ώθηση για την απαραίτητη αλλαγή σε κοινωνικό επίπεδο.

Στη συζήτηση που ακολούθησε, ο Spence συνόψισε βασικά ζητήματα, όπως τη διασύνδεσης των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της κλιματικής αλλαγής στα πλαίσια ενός ταχέως εξελισσόμενου πεδίου με ραγδαίες εξελίξεις, λόγω των δραματικών επιπτώσεων που η κλιματική αλλαγή ήδη επιφέρει. Τόνισε ότι πραγματοποιούνται δράσεις και πρωτοβουλίες σε όλα τα επίπεδα, διεθνές, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό, συμπεριλαμβανομένων των προσεγγίσεων από κάτω προς τα πάνω.

Εικόνα 4.Ο Chris Spence κατά τη διάρκεια της ζωντανής ομιλίας του μέσω zoom.

Ο Spence επέστησε την προσοχή στον πρόσφατο διορισμό του Ian Fry ως Ειδικού Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής, και τις ιδέες του σχετικά με την ύπαρξη ελλείμματος νομικής προστασίας, ιδίως σε σχέση με τους εκτοπισμένους λόγω επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Ο Fry έχει υποστηρίξει την ιδέα ενός ταμείου «απωλειών και ζημιών», που θα υποστηρίζει τις χώρες που κατακλύζονται από τις κλιματικές επιπτώσεις. Η ιδέα, η οποία συμφωνήθηκε καταρχήν στην Αίγυπτο στην COP27 τον Νοέμβριο του 2022, θα τεθεί σε εφαρμογή και οι λεπτομέρειες θα εμπλουτιστούν στην COP28 στο Ντουμπάι τον Δεκέμβριο του 2023. Ο Fry πρότεινε περαιτέρω ένα πρόσθετο πρωτόκολλο στη Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή, το οποίο θα επικεντρωθεί στο καθεστώς των κλιματικών προσφύγων.

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, ο Spence αναφέρθηκε στη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένου του ακτιβισμού για το κλίμα και πώς θα μπορούσε να επηρεάσει τον καθορισμό της ατζέντας και τη λήψη αποφάσεων. Επέστησε την προσοχή σε νομικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων υποθέσεων περί δίκαιης μετάβασης, λέγοντας ότι θα χρειαστεί περισσότερη έρευνα και κατανόηση σε αυτόν τον ταχέως εξελισσόμενο τομέα. Ολοκλήρωσε στοχαζόμενος τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων του ΟΗΕ στο πλαίσιο που θέτει η Σύμβαση-Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή, συζητώντας, μεταξύ άλλων, τις ανησυχίες για την κλιματική αλλαγή

σε κοινωνικό επίπεδο, οι οποίες αλληλεπιδρούν με πολιτικές και εκλογικές διαδικασίες, και επηρεάζουν διαπραγματευτικές θέσεις.

Η Kiara Worth (Πανεπιστήμιο του Κέιπ Τάουν και Διεθνές Ινστιτούτο για την Αειφορική Ανάπτυξη, IISD) εστίασε στα σημεία που διασταυρώνονται η κλιματική αλλαγή, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η εξουσία, αναλύοντας τις εμπειρίες και γνώσεις της από μια δεκαετία διαπραγματεύσεων πάνω στο κλίμα στο πλαίσιο της Σύμβασης Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή. Σημείωσε χαρακτηριστικά ότι «ο κόσμος φλέγεται», υπογραμμίζοντας ότι πέρα από τις ζοφερές προβλέψεις για μελλοντικές αυξήσεις της θερμοκρασίας, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι πια εμφανείς στην καθημερινή ζωή.

Περιέγραψε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, συμπεριλαμβανομένων των πλημμυρών, καταιγίδων, κυκλώνων, της ανόδου της στάθμης της θάλασσας, των πυρκαγιών, της έλλειψης νερού, των αλλαγών στα καιρικά μοτίβα, επισημαίνοντας ότι όλα επηρεάζουν την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τόνισε ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει σοβαρά όλο το φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, τονίζοντας ότι «σχεδόν κάθε ανθρώπινο δικαίωμα που μπορείτε να σκεφτείτε επηρεάζεται από την κλιματική αλλαγή», και σημειώνοντας την αύξηση των μεταναστευτικών ροών λόγω κλιματικής αλλαγής.

Υπογράμμισε ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι πιο καταστροφικές για τον παγκόσμιο Νότο, ο οποίος δεν είναι μόνο γεωγραφικά πιο ευάλωτος, αλλά έχει επίσης λιγότερη ανθεκτικότητα και προσαρμοστική ικανότητα στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Επέστησε την προσοχή στις περιπτώσεις των Λιγότερο Ανεπτυγμένων Χωρών (ΛΑΧ) και των Μικρών Νησιωτικών Αναπτυσσόμενων Κρατών, τονίζοντας ότι εγείρουν «κρίσιμα και δύσκολα ερωτήματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα», συμπεριλαμβανομένης της αναγκαστικής μετανάστευσης λόγω της ανόδου της στάθμης της θάλασσας.

Η Worth τόνισε ότι η κλιματική αλλαγή είναι ζήτημα δικαιοσύνης, καθώς «αυτοί που είναι οι λιγότερο υπεύθυνοι είναι εκείνοι που επηρεάζονται περισσότερο από αυτή». Σημείωσε ότι η κλιματική αλλαγή είναι αποτέλεσμα αιώνων κοινωνικών ανισοτήτων, που τροφοδοτούνται από μια φρενίτιδα προς τη μεγιστοποίηση του κέρδους, η οποία οδηγεί σε τεράστιες ανισορροπίες ισχύος που είναι εμφανείς σε όλο τον κόσμο αλλά και στις διαπραγματεύσεις για το κλίμα.

Επικεντρώθηκε στην έννοια της εξουσίας, αναλύοντάς την ως «παραγωγή» με όρους διακυβέρνησης και ως «κυριαρχία», που αποτελεί τη βασική προσέγγιση στις σύγχρονες κοινωνίες. Υπογράμμισε ότι, όποια και αν είναι η διαδρομή, η εξουσία είναι σχετική και αφορά στην πραγματικότητα «την ικανότητα να ελέγχουμε ή να επηρεάζουμε τον κόσμο στον οποίο ζούμε», η οποία συνδέεται με τον έλεγχο των πόρων. Συζήτησε την εξουσία ως κυριαρχία, σημειώνοντας ότι, συνήθως, όσοι βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας χρησιμοποιούν τους πόρους τους για να διατηρήσουν την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων, και ανέλυσε τρεις διαστάσεις στη δυναμική της έννοιας της εξουσίας.

Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στην εξουσία μέσω της λήψης αποφάσεων, «την ικανότητα του Α να κάνει τον Β να κάνει αυτό που ο Α επιθυμεί, είτε του αρέσει είτε όχι». Η δεύτερη διάσταση εξετάζει την εξουσία ως καθορισμό της ατζέντας, αποτρέποντας εξαρχής ορισμένα θέματα από τη συζήτηση. Η τρίτη διάσταση, η οποία είναι και η πιο δυσπρόσιτη, συζητά τρόπους αλλαγής της ιδεολογίας μέσω κοινωνικά δομημένων προτύπων και συμπεριφορών, εξαρχής αποκλείοντας κάποια ζητήματα από την ευρύτερη συζήτηση. Αυτό συνδέεται με την ιδέα της πολιτισμικής ηγεμονίας σύμφωνα με τον Γκράμσι και τον τρόπο με τον οποίο οι διαφορετικές κοινωνικές δυνάμεις οδηγούν στη μηχανική της συναίνεσης.

Εικόνα 5. Η Kiara Worth κατά τη διάρκεια της ζωντανής ομιλίας της μέσω zoom.

Η Worth εφάρμοσε αυτές τις τρεις διαστάσεις στις διαπραγματεύσεις για το κλίμα στο πλαίσιο της Σύμβασης Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή. Στην πρώτη διάσταση, συζήτησε τη λήψη αποφάσεων και τον έλεγχο των πόρων, εστιάζοντας στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τις δεσμεύσεις για τη μείωσή τους σύμφωνα, μεταξύ άλλων, με τη Συμφωνία του Παρισιού, και την επακόλουθη αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου παρά τις δεσμεύσεις. Υπογράμμισε ότι, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, ορισμένες χώρες απορρίπτουν επιστημονικά δεδομένα για να προστατεύσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, γεγονός που θωρακίζει την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων. Η διατήρηση της ίδιας δομής ισχύος αντανακλάται στη μη επίτευξη των στόχων περί κλιματικής αλλαγής και στις συνεχείς επιδοτήσεις της βιομηχανίας ορυκτών καυσίμων.

Σχετικά με την ατζέντα των διαπραγματεύσεων για την κλιματική αλλαγή, χρησιμοποίησε το παράδειγμα των «απωλειών και ζημιών». Εισήγαγε την έννοια, τονίζοντας ότι οι προσδοκίες από τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι ότι οι υπεύθυνοι για την κλιματική αλλαγή θα εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους παρέχοντας τα

κεφάλαια, όχι μόνο για να επιτευχθούν οι αναγκαίες προσαρμογές στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, αλλά και ως ζήτημα δικαιοσύνης, αναγνωρίζοντας την ύπαρξη βάναυσων ανισοτήτων. Η Worth τόνισε ότι χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να βρουν οι «απώλειες και ζημιές» που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή τη θέση τους στην ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων και η επιτυχής εισαγωγή της θεματικής το 2022 οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις καταστροφικές επιπτώσεις των πλημμυρών στο Πακιστάν όπου επλήγησαν 33 εκατομμύρια άνθρωποι, κάτι που ήταν αδύνατο να αγνοηθεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων στην 27η Συνδιάσκεψη των Μερών υπό τη Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή.

Επέστησε την προσοχή στην αυξανόμενη ανησυχία για τη συμμετοχή του λόμπι ορυκτών καυσίμων στις διαπραγματεύσεις για το κλίμα. Σημείωσε ότι περισσότεροι από 700 εκπρόσωποι ομάδων συμφερόντων υπέρ των ορυκτών καυσίμων παρευρέθηκαν στην COP27, όπου συγχρωτίστηκαν με αρχηγούς κρατών. Κατέληξε συζητώντας τον καθορισμό της ατζέντας στις διαπραγματεύσεις για την κλιματική αλλαγή, και υπογράμμισε ότι ζητήματα που σχετίζονται με την άμβλυνση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, τα οποία είναι θεμελιώδη για την αντιμετώπιση της, εξακολουθούν να δυσκολεύονται να βρουν τον δρόμο τους στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων.

Όσον αφορά την ιδεολογία, η Worth υπογράμμισε ότι ο εντοπισμός των υπόγειων πεποιθήσεων είναι πολύ πιο δύσκολος. Σημείωσε ότι ένα αίσθημα απελπισίας διακατέχει τους ανθρώπους που δεν φέρουν εξουσία σχετικά με τις δυνατότητές τους να επηρεάσουν τις αναγκαίες κοινωνικές μεταβάσεις. Επεσήμανε τον έλεγχο των πληροφοριών, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της γνώσης, σημειώνοντας ότι πολλές από τις διαπραγματεύσεις και τα επιστημονικά δεδομένα για το κλίμα είναι απρόσιτα για το κοινό, γεγονός που καθιστά ακόμη πιο δύσκολη την επιβεβαίωση της αξιόπιστης πληροφορίας, ιδιαίτερα σε μια εποχή παραπληροφόρησης και ψευδών ειδήσεων. Τόνισε ότι οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις σε όλο τον κόσμο τροφοδοτούν μια συνολική αίσθηση κατακερματισμού, επισημαίνοντας ότι για να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή, «πρέπει να αναγνωρίσουμε τη θεμελιώδη ενότητά μας. Αυτό είναι το ζητούμενο για την αντιμετώπιση της ανισότητας».

Τόνισε την ανάγκη να μεταμορφωθεί η δυναμική ισχύος που παίζει ώστε να επηρεαστεί η λήψη αποφάσεων. Χρησιμοποίησε υπαρκτά παραδείγματα, συμπεριλαμβανομένων των πρωτοβουλιών της πρωθυπουργού των Μπαρμπάντος Mia Mottley για την οικοδόμηση ενός παγκόσμιου συνασπισμού εθνών που δεσμεύονται να αναθεωρήσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα και να απελευθερώσουν

τρισεκατομμύρια δολάρια επενδύσεων για να αντιμετωπισθεί η κλιματική αλλαγή, επισημαίνοντας την ανάγκη μετασχηματισμού των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών συστημάτων για μια αυξημένη προσαρμοστικότητα. Επεσήμανε την ανάγκη για προσαρμογές στοχευμένες στις τοπικές κοινωνίες, για μετατόπιση της λήψης αποφάσεων προς τα κάτω, και για αύξηση της συμμετοχής των περιθωριοποιημένων ομάδων και την οικοδόμηση της ικανότητάς τους για προσαρμοστική αλλαγή, η οποία οδηγεί σε μια αλλαγή στις σχέσεις εξουσίας.

Η Worth σημείωσε ότι η υιοθέτηση μιας προσέγγισης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στις διαπραγματεύσεις για το κλίμα είναι σημαντική, αλλά υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτίωσης με την ενσωμάτωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εθνικές πολιτικές και σε όλες τις αναπτυξιακές πρακτικές που συνδέονται με την εφαρμογή των πολιτικών για την κλιματική αλλαγή και την απαραίτητη μετάβαση. Επεσήμανε επίσης τις ατομικές καθημερινές επιλογές και τη δυνατότητα «να σκεφτούμε κριτικά πώς η δυναμική των σχέσεων εξουσίας υπάρχει στους χώρους μας και να εργαστούμε για την αντιμετώπισή της». Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κλιματική αλλαγή είναι θέμα κοινωνικής δικαιοσύνης και ηθικής και μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μετατοπίζοντας τις σχέσεις εξουσίας που αποτελεί την κινητήριά της δύναμη.

Η συζήτηση που ακολούθησε επικεντρώθηκε στη συμμετοχή της βιομηχανίας ορυκτών καυσίμων στην COP28, που θα λάβει χώρα στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα στα τέλη του 2023, συμπεριλαμβανομένης της συζήτησης περί σύγκρουσης συμφερόντων σχετικά με την Προεδρία στην COP28 του επικεφαλής της εθνικής εταιρείας πετρελαίου του Άμπου Ντάμπι. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν επίσης το ταμείο «απωλειών και ζημιών» και τη λειτουργία του, συμπεριλαμβανομένων των ανησυχιών σχετικά με τη μη επίτευξη άλλων οικονομικών στόχων.

Εικόνα 6. Ο Αστέριος Τσιουμάνης (TIESS) συντόνισε το σεμινάριο.

Οι συμμετέχοντες στο σεμινάριο επικεντρώθηκαν περαιτέρω στην τοπικά καθοδηγούμενη προσαρμογή και πώς αυτή συνδέεται με την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της μετατόπισης της δυναμικής εξουσίας, στον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στις διαπραγματεύσεις, εστιάζοντας στη διαμόρφωση της κυρίαρχης ιδεολογίας, και στη σημασία της ατομικής συμπεριφοράς και των καθημερινών επιλογών και τη σύνδεσή τους με την κοινωνική διαστρωμάτωση.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

